

مبانی جغرافیای انسانی، جغرافیای جمعیت

مجموعه جغرافیا

مؤلف: میرنیل قربانیان

ویراستار علمی: مسین عبادی

سراسر کتابهای کمک آموزشی کارشناسی ارشد

قربانیان، جبرئیل

مبانی جغرافیای انسانی، جغرافیای جمعیت رشته جغرافیا/ جبرئیل قربانیان- ویراستار علمی: حسین عبادی
مشاوران صعود ماهان، ۱۴۰۲
۲۹۸ ص: جدول، نمودار (آمادگی آزمون کارشناسی ارشد جغرافیا)

ISBN: 978-600-458-744-0

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

فارسی - چاپ اول

۱- مبانی جغرافیای انسانی، جغرافیای جمعیت
۲- آزمونها و تمرینها (عالی)
۳- آزمون دوره های تحصیلات تکمیلی
۴- دانشگاهها و مدارس عالی - ایران - آزمونها

جبرئیل قربانیان

ج - عنوان

LB۲۳۵۳/۳۷م۲ ۱۳۹۲

۳۷۸/۱۶۶۴

رده بندی دیویی:

۳۱۹۵۷۸۵

کتابخانه ملی ایران

نام کتاب: مبانی جغرافیای انسانی، جغرافیای جمعیت

مؤلف: جبرئیل قربانیان

ناشر: مشاوران صعود ماهان

نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۴۰۲

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۲/۷۵۰/۰۰۰ ریال

شابک: ISBN ۹۷۸-۶۰۰-۴۵۸-۷۴۴-۰

انتشارات مشاوران صعود ماهان: خیابان ولیعصر، بالاتر از تقاطع مطهری،

روبروی قنادی هتل بزرگ تهران، جنب بانک ملی، پلاک ۲۰۵۰

تلفن: ۴-۸۸۱۰۰۱۱۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به موسسه آموزش عالی آزاد ماهان می باشد و

هرگونه اقتباس و کپی برداری از این اثر بدون اخذ مجوز پیگرد قانونی دارد.

مقدمه ناشر

آیا آنانکه می‌دانند با آنانکه نمی‌دانند برابرنند؟ (قرآن کریم)

پس از حمد و سپاس و ستایش به درگاه بی‌همتای احدیت و درود بر محمد مصطفی، عالی نمونه بشریت که در تاریخ دور تاریخ، بنا به فرمان نافذ صمدیت از میان مردمی برخاست که خود بودند در پست‌ترین حد توحش و ضلال و بربریت و آنگاه با قوانین شامل خویش هم ایشان را راهبری نمود و رهانید از بدویت و استعانت جوییم از قرآن کریم، کتابی که هست جاودانه و بی‌نقص تا ابدیت.

کتابی که در دست دارید آخرین ویرایش از مجموعه کتب خودآموز مؤسسه آموزش عالی آزاد ماهان است که برمبنای خلاصه درس و تأکید بر نکات مهم و کلیدی و تنوع پرسش‌های چهار گزینه‌ای جمع‌آوری شده است. در این ویرایش ضمن توجه کامل به آخرین تغییرات در سرفصل‌های تعیین شده جهت آزمون‌های ارشد تلاش گردیده است که مطالب از منابع مختلف معتبر و مورد تأکید طراحان ارشد با ذکر مثال‌های متعدد بصورت پرسش‌های چهار گزینه‌ای با کلید و در صورت لزوم تشریح کامل ارائه گردد تا دانشجویان گرامی را از مراجعه به سایر منابع مشابه بی‌نیاز نماید.

لازم به ذکر است شرکت در آزمون‌های آزمایشی ماهان که در جامعه آماری گسترده و در سطح کشور برگزار می‌گردد می‌تواند محک جدی برای عزیزان دانشجو باشد تا نقاط ضعف احتمالی خود را بیابند و با مرور مجدد مطالب این کتاب، آنها را برطرف سازند که تجربه سال‌های مختلف موکد این مسیر به عنوان مطمئن‌ترین راه برای موفقیت می‌باشد.

لازم به ذکر است از پورتال ماهان به آدرس www.mahanportal.ir می‌توانید خدمات پشتیبانی را دریافت دارید.

و نیز بر خود می‌بالیم که همه ساله میزان تطبیق مطالب این کتاب با سؤالات آزمون‌های ارشد- که از شاخصه‌های مهم ارزیابی کیفی این کتاب‌ها می‌باشد- ما را در محضر شما سربلند می‌نماید.

در خاتمه بر خود واجب می‌دانیم که از همه اساتید بزرگوار و دانشجویان ارجمند از سراسر کشور و حتی خارج از کشور و همه همکاران گرامی که با ارائه نقطه نظرات سازنده خود ما را در پربارتر کردن ویرایش جدید این کتاب یاری نمودند سپاسگزاری نموده و به پاس تلاش‌های بی‌چشمداشت، این کتاب را به محضرشان تقدیم نماییم.

مؤسسه آموزش عالی آزاد ماهان

معاونت آموزش

صفحه	عنوان
	بخش اول – مبانی جغرافیایی جمعیت
۱۱	فصل اول – جغرافیای جمعیت
۱۶	سوالات چهارگزینه‌ای فصل اول
۱۷	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول
۱۹	فصل دوم – انواع اطلاعات آماری و مسائل مربوط به آن
۲۳	سوالات چهارگزینه‌ای فصل دوم
۲۵	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوم
۲۷	فصل سوم – پراکندگی جهانی جمعیت
۳۲	سوالات چهارگزینه‌ای فصل سوم
۳۴	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل سوم
۳۵	فصل چهارم – اندازه‌گیری تراکم و پراکندگی جمعیت
۴۰	سوالات چهارگزینه‌ای فصل چهارم
۴۲	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل چهارم
۴۳	فصل پنجم – شهرنشینی
۴۹	سوالات چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۵۱	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۵۳	فصل ششم – الگوهای ترکیب جمعیت
۵۸	سوالات چهارگزینه‌ای فصل ششم
۶۰	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل ششم
۶۱	فصل هفتم – باروری
۶۵	سوالات چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۶۶	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۶۷	فصل هشتم – الگوهای مرگ و میر
۷۱	سوالات چهارگزینه‌ای فصل هشتم
۷۲	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هشتم
۷۳	فصل نهم – مهاجرت
۷۷	سوالات چهارگزینه‌ای فصل نهم
۷۹	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل نهم

۸۱	فصل دهم – رشد جمعیت.....
۸۶	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دهم.....
۸۷	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دهم.....
۸۸	سؤالات چهارگزینه‌ای مهم بخش اول
۹۰	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای مهم بخش اول
	بخش دوم – جغرافیای جمعیت ایران
۹۳	فصل یازدهم – موقع و مشخصات طبیعی ایران (از لحاظ جمعیتی)
۹۷	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل یازدهم
۹۹	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل یازدهم
۱۰۱	فصل دوازدهم – توزیع و تراکم جمعیت
۱۰۶	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوازدهم
۱۰۸	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوازدهم
۱۰۹	فصل سیزدهم – نسبت جنسی
۱۱۴	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل سیزدهم
۱۱۶	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل سیزدهم
۱۱۷	فصل چهاردهم – ساختمان سنی
۱۲۱	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل چهاردهم
۱۲۳	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل چهاردهم
۱۲۵	فصل پانزدهم – ساختمان نژادی
۱۲۸	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل پانزدهم
۱۲۹	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل پانزدهم
۱۳۱	فصل شانزدهم – کیفیت سواد.....
۱۳۵	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل شانزدهم
۱۳۶	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل شانزدهم
۱۳۷	فصل هفدهم – ساختمان شغلی
۱۴۱	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هفدهم
۱۴۳	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هفدهم
۱۴۵	فصل هجدهم – روند مهاجرت.....
۱۴۹	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هجدهم
۱۵۰	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هجدهم
۱۵۱	فصل نوزدهم – شهرنشینی در ایران
۱۵۹	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل نوزدهم
۱۶۱	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل نوزدهم
۱۶۳	فصل بیستم – تراکم و کیفیات.....
۱۶۷	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل بیستم
۱۶۸	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای فصل بیستم

۱۶۹	منابع و مأخذ.....
۱۷۱	کتاب دوم: جغرافیای انسانی.....
۱۷۳	بخش اول - جغرافیای انسانی (دکتر یداله فرید).....
۱۷۹	بخش دوم - زمینه‌های غالب در جغرافیای انسانی (دکتر فاطمه بهفروز).....
۱۸۵	بخش سوم - جغرافیای انسانی (دکتر صفی نژاد).....
۱۹۶	سؤالات چهارگزینه‌ای جغرافیای انسانی.....
۱۹۹	پاسخ سؤالات چهارگزینه‌ای جغرافیای انسانی.....
۲۰۳	سؤالات جغرافیای انسانی سراسری ۸۰.....
۲۰۶	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۸۰.....
۲۰۷	سؤالات جغرافیای انسانی آزاد ۸۰.....
۲۰۹	پاسخ جغرافیای انسانی آزاد ۸۰.....
۲۱۰	سؤالات جغرافیای انسانی سراسری ۸۱.....
۲۱۲	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۸۱.....
۲۱۳	سؤالات جغرافیای انسانی آزاد ۸۱.....
۲۱۶	پاسخ جغرافیای انسانی آزاد ۸۱.....
۲۱۷	سؤالات جغرافیای انسانی سراسری ۸۲.....
۲۱۹	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۸۲.....
۲۲۰	سؤالات جغرافیای انسانی آزاد ۸۲.....
۲۲۲	پاسخ جغرافیای انسانی آزاد ۸۲.....
۲۲۳	سؤالات جغرافیای سراسری ۸۳.....
۲۲۵	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۸۳.....
۲۲۶	سؤالات جغرافیای جمعیت سال ۷۵.....
۲۲۹	پاسخ جغرافیای جمعیت سال ۷۵.....
۲۳۰	سؤالات جغرافیای جمعیت سال ۷۶.....
۲۳۳	پاسخ جغرافیای جمعیت سال ۷۶.....
۲۳۴	سؤالات جغرافیای جمعیت سال ۷۷.....
۲۳۶	پاسخ جغرافیای جمعیت سال ۷۷.....
۲۳۷	سؤالات جغرافیای جمعیت سال ۷۸.....
۲۳۹	پاسخ جغرافیای جمعیت سال ۷۸.....
۲۴۰	سؤالات جغرافیای جمعیت آزاد ۷۹.....
۲۴۲	پاسخ جغرافیای جمعیت آزاد ۷۹.....
۲۴۳	سؤالات جغرافیای جمعیت مبنای و ایران آزاد سال ۸۰.....
۲۴۵	پاسخ جغرافیای جمعیت مبنای و ایران آزاد سال ۸۰.....
۲۴۶	سؤالات جغرافیای جمعیت مبنای و ایران سال ۸۱.....
۲۴۸	پاسخ جغرافیای جمعیت مبنای و ایران سال ۸۱.....
۲۴۹	سؤالات جغرافیای جمعیت مبنای و ایران آزاد ۸۱.....
۲۵۱	پاسخ جغرافیای جمعیت مبنای و ایران آزاد ۸۱.....
۲۵۲	سؤالات جغرافیای جمعیت مبنای و ایران آزاد ۸۲.....

۲۵۴	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۲
۲۵۵	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران ارشد ۸۳
۲۵۷	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران ارشد ۸۳
۲۵۸	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۳
۲۶۰	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۳
۲۶۱	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سال ۸۴
۲۶۳	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سال ۸۴
۲۶۴	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۴
۲۶۶	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۴
۲۶۷	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۵
۲۶۹	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۵
۲۷۰	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۵
۲۷۲	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۵
۲۷۳	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۶
۲۷۵	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۶
۲۷۶	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۶
۲۷۸	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران آزاد ۸۶
۲۷۹	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۷
۲۸۱	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۷
۲۸۲	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۸
۲۸۵	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۸
۲۸۶	سؤالات جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۹
۲۸۸	پاسخ جغرافیای جمعیت مبانی و ایران سراسری ۸۹
۲۸۹	سؤالات جغرافیای انسانی سراسری ۹۰
۲۹۱	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۹۰
۲۹۳	سؤالات جغرافیای انسانی سراسری ۹۱
۲۹۴	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۹۱
۲۹۶	سؤالات جغرافیای انسانی سراسری ۹۲
۲۹۷	پاسخ جغرافیای انسانی سراسری ۹۲
۲۹۸	منابع و مأخذ

مبانی جغرافیای جمعیت

عناوین اصلی

- ❖ فصل اول: جغرافیای جمعیت
- ❖ فصل دوم: انواع اطلاعات آماری و مسائل
مربوط به آن
- ❖ فصل سوم: پراکندگی جهانی جمعیت
- ❖ فصل چهارم: اندازه‌گیری تراکم و پراکندگی
جمعیت
- ❖ فصل پنجم: شهرنشینی
- ⋮
- ❖ فصل دهم: رشد جمعیت

جغرافیای جمعیت

عناوین اصلی

- ❖ جغرافیای جمعیت
- ❖ نظریه تراورتا
- ❖ جمعیت شناسی
- ❖ نظریه اساسی مارکسیسم

فصل اول

جغرافیای جمعیت

جغرافیای جمعیت یکی از شاخه های جدید جغرافیا محسوب می شود. جغرافیدانان از دیرباز به رابطه بین انسان و محیط زیست وی واقف بوده اند. در جغرافیای جمعیت توزیع الگوهای فضای جمعیت، ساختمان جمعیت، حرکات جمعیت مورد توجه است. به اعتقاد جغرافیدانان شرق جنبه های تولیدی جمعیت مهمترین امر در پراکندگی جمعیت ساختمان و حرکات جمعیت می باشد. جغرافیدانان شرق جغرافیای جمعیت را در چهارچوب اقتصادی مورد توجه قرار می دهند. در مکتب فکری شرق جغرافیای جمعیت معادل جغرافیای انسانی یا اجتماعی می تواند محسوب می گردد. در جمعیت شناسی، جمعیت متشکل از انسان به تنهایی مورد بررسی است. در جغرافیای جمعیت انسان خارج از محیطی که در آن زندگی می کند و عوامل مهم جغرافیایی که به زندگی شکل می بخشد معنایی ندارد. جغرافیدانان قدیمی توجه زیادی به محیط طبیعی به ویژه رابطه آن با انسان مبذول می داشتند. در فرانسه در نیمه اول قرن ۲۰ مکتب شکوفایی، در جغرافیای انسانی به وجود آمد. مکتب شکوفایی در جغرافیای انسانی کوشید تا مناسبات بین انسان و محیط و فعالیت های او را توجیه نماید. جغرافیای جمعیت به روشنترین شکل در سال ۱۹۵۳ توسط تراورتا عنوان شده است. تراورتا تحقیقاتش را بر روی انسان متمرکز ساخته و الگویی برای مطالعات جغرافیای جمعیت تهیه کرده بود. نظریه تراورتا این است که تعداد، تراکم و کیفیات جمعیت، زمینه و اساس کلیه مطالعات جغرافیایی را تشکیل می دهند. جمعیت نقطه عطفی است که از آن طریق، سایر عناصر جهان مورد توجه قرار می گیرد. هوسن معتقد است که جغرافیا در اصل علم بررسی نابرابریهای پراکنده جمعیت در سطح زمین است. به نظر هوسن پراکندگی جمعیت همچون ریسمانی است که می تواند در قالبی وسیع رشته های گوناگون موضوع را به هم پیوند زده و یگانگی اساسی خود را به ویژه در چهارچوب جغرافیای ناحیه ای بیان کند. تاکید هوسن بیشتر بر اهمیت ذاتی یک مکان جغرافیایی است تا نقش عملکرد آن مکان. هوسن معتقد است که نیازی به تقسیم جغرافیا به شاخه های مختلف نمی باشد که جدا نمودن رشته ای از جغرافیا به عنوان جغرافیای جمعیت ممکن است تعریف علم جغرافیا را به مخاطره افکند. بسیاری از جغرافیدانان معتقداند که مطالعه پراکندگی جمعیت چون محوری اساسی برای جغرافیای ناحیه ای است. جغرافیای جمعیت امروزه به عنوان شاخه ای مشخص از دانش جغرافیا تکامل یافته است. رشد جمعیت نقش مؤثری در توسعه اجتماعی و اقتصادی دارد. جغرافیای جمعیت توجه خاصی به نقش مؤثر شرایط طبیعی محیط های گوناگون و عواملی چون توزیع، ترکیب، مهاجرت و رشد جمعیت های انسانی دارد. دانشمندان جغرافیای جمعیت جنبه های ثابت و متغیر محیط های مختلف کره زمین را در دوره های گوناگون بررسی می کنند. وظیفه دانشمندان جغرافیای جمعیت برقراری ارتباط میان پدیده های طبیعی و چگونگی تجمعات انسانی می باشد. در مطالعه جغرافیای جمعیت تاکید ویژه بر اثرات محیط طبیعی و جغرافیایی منجر به تمایز علم جغرافیای جمعیت از جمعیت شناسی می شود.

جمعیت‌شناسی، جمعیت‌های بشری را تنها به عنوان یک موضوع واحد بدون در نظر گرفتن رابطه آن با محیط مورد توجه قرار می‌دهد. جمعیت‌شناسان مطالعاتشان را بر تعداد جمعیت و نقش تغییرات آن به ویژه در یک واحد سیاسی متمرکز می‌سازد. دانشمندان جغرافیای جمعیت، بر تنوع ناحیه‌ای اجتماعات انسانی و رابطه آن با پدیده‌های طبیعی، فرهنگی و اقتصادی تاکید می‌ورزند. جغرافیای جمعیت همچون جمعیت‌شناسی اساساً دانشی است کمیته، زیرا در مقیاس وسیع بر ضوابط آماری تکیه دارد. علاوه بر این هر دو علم دیدگاه‌های کیفیتی نیز دارند.

جمعیت‌شناسان حالات فیزیکی، ادراکی، و شخصیتی جمعیت را تا مرحله برقراری ارتباط با جنبه‌های کمیته مورد بررسی قرار می‌دهند. جغرافیدانان جمعیت جغرافیای جمعیت را شناخت روابط موجود میان محیط طبیعی و انسانی از یکسو و جمعیت را در سوی دیگر می‌دانند. آگاهی به روشهای مقدماتی جمعیت‌شناسی برای هر جغرافیدان جمعیت از ضروریات به شمار می‌رود. جغرافیدانان جمعیت باید از روشهای جمعیت‌شناسی آگاه باشند. در کشورهای غربی، تکامل و سازمان یافتن مطالعات جغرافیای جمعیت مدیون فعالیت‌های تراور تا می باشد.

به عقیده زلینسکی جغرافیای جمعیت به زودی از حالت رکود خارج شده و موقعیتی قویتر با خط مشی خاص به دست خواهد آورد. به عقیده زلینسکی فهرست خصوصیات انسانی مورد استفاده جغرافیدانان جمعیت از دو طریق به دست می‌آید. به طور کلی خصوصیات انسانی در سه گروه طبقه بندی می‌شود:

۱- تعداد مطلق جمعیت

۲- مشخصات جمعیت

۳- پویایی

مشخصات فیزیکی جمعیت همان سن و جنس، نژاد، شعور و شرایط جسمانی است. تعداد مطلق جمعیت نقش مؤثرتری در مطالعات جغرافیای جمعیت دارد. آنچه به نام نگرش غربی جغرافیای جمعیت خوانده می‌شود. در اتحاد شوروی به طور کامل پذیرفته نمی‌شود. جغرافیدانان در شوروی جغرافیای انسانی را به دلیل همراهی آن با جبر جغرافیایی و تاکید بر روابط میان فرد و محیط رد می‌کنند.

نظریه اساسی مارکسیسم این است که بشر دانسته یا ندانسته از محیط طبیعی خود شکل می‌گیرد. به عقیده مارکسیست‌ها انسان و سازمان اجتماعی وی دو عامل اصلی زیست بشری می باشد. به عقیده مارکسیست‌ها جنبه‌های تولیدی جمعیت مهمترین عامل در پراکندگی جمعیت به شمار می‌رود. مارکسیست‌ها جغرافیای جمعیت را در چهارچوب جغرافیای اقتصادی مورد مطالعه قرار می‌دهند. به نظر پوکشیشوسکی نوع اقتصاد، تعیین کننده خصوصیات منطقه مسکونی و شکل آن است و سازمان و پراکندگی مجتمعات تولیدی دو عامل اساسی از تجلی شرایط طبیعی و تاثیر آنها بر مناطق مسکونی و شکل یابی آنها می باشد.

به نظر پوکشیشوسکی، تراکم صنعتی و قدرت جذب عوامل شهری تعیین کننده اندازه جمعیت شهرها می باشند و جغرافیای اقتصادی شهرها بر تمرکز و انواع وظایف شهری اثر می‌گذارد. جغرافیای جمعیت در سالهای اخیر در اتحاد جماهیر شوروی نقش چشمگیری داشته و به صورت یکی از رشته‌های اصلی جغرافیای اقتصادی درآمد است.

جغرافیای جمعیت در سراسر جهان می‌تواند به عنوان عاملی در برنامه ریزهای منطقه ای و شهری مورد استفاده قرار گیرد. نیاز به شناخت علم جغرافیای جمعیت به خصوص در کشورهای در حال توسعه از نظر اطلاعات آماری بیش از همه جا احساس می‌شود. تجزیه و تحلیل آماری جمعیت یکی از عناصر اساسی در مطالعات جغرافیای ناحیه ای به شمار می‌رود.

کلمه جمعیت به طور اعم جهت تعریف کلیه اجتماعات حیوانی یا گیاهی نیز به کار می‌رود. در میان مهره داران انسان مهمترین نوع جانوری به شمار می‌رود. از نظر تعداد، مهره دارانی از قبیل ماهی روغنی، ساردین و بر انسان برتری می‌یابند. انسانها از این جهت که دیدی آگاهانه بر مسائل و مشکلات جمعیتی خود دارند از سایرین متمایز می‌گردند. باروری و مرگ و میر انسانها کمتر از حیوانات دچار نوسانات ناهنگام می‌گردد. خصلت تکاملی نژاد بشری پایدارتر می باشد. مرگ و میر انسانها در میان انواع حیوانات حالتی استثنایی دارد زیرا در مقیاس وسیع ناشی از پیری و بیماری می باشد. تراکم جمعیت شهری بر سلامتی بشر اثر

می‌گذارد و در مرگ و میر انسانی سهم مستقیم و مهمی ندارد. جغرافیدانان شرق جغرافیای جمعیت را به مثابه جغرافیای انسانی می‌پندارند. دیدگاه‌های جغرافیدانان جمعیت شرق براساس اقتصاد و تولید جمعیت‌های انسانی قرار گرفته است. جغرافیای جمعیت به مانند بسیاری از پدیده‌های جغرافیایی وقتی قابلیت تجزیه و تحلیل دارد که به صورت کمی مورد بررسی قرار گیرد. لازم است برای به کمیت درآوردن جمعیت از روشهای آماری استفاده گردد.

سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول

- ۱- در فرانسه درمکتب شکوفایی در جغرافیای انسانی به وجود آمد .
 (۱) نیمه اول قرن ۲۰ (۲) نیمه دوم قرن ۱۹
 (۳) نیمه اول قرن ۱۹ (۴) نیمه اول قرن ۲۱
- ۲- جغرافیای جمعیت به روشن ترین شکل در سال ۱۹۵۳ توسط چه کسی عنوان شد؟
 (۱) هوسن (۲) ویدال دولابلاش (۳) تراورتا (۴) زلینسکی
- ۳- چه کسی معتقد است که جغرافیا در اصل علم بررسی نابرابریهای پراکندگی جمعیت در سطح زمین است؟
 (۱) تراورتا (۲) زلینسکی (۳) پوکشیشوسکی (۴) هوسن
- ۴- تاکید کدام دانشمند بیشتر بر اهمیت ذاتی یک مکان جغرافیایی است تا نقش عملکرد آن مکان.
 (۱) ویدال دولابلاش (۲) هوسن (۳) زلینسکی (۴) تراورتا
- ۵- در مطالعه جغرافیای جمعیت تاکید ویژه بر اثرات کدام عامل منجر به تمایز علم جغرافیای جمعیت از جمعیت شناسی می شود.
 (۱) محیط طبیعی (۲) محیط جغرافیایی (۳) محیط انسانی (۴) مورد ۱ و ۲
- ۶- کدام جمله درست است؟
 (۱) وظیفه جغرافیای جمعیت برقراری ارتباط میان پدیده های طبیعی و چگونگی تجمعات انسانی می باشد.
 (۲) دانشمندان جغرافیای جمعیت بر تنوع ناحیه ای اجتماعات انسانی و رابطه آن با پدیده های طبیعی، فرهنگی و اقتصادی تاکید می‌ورزند.
 (۳) جغرافیای جمعیت همچون جمعیت شناسی اساساً دانشی است کمیتی
 (۴) مارکسیستها جغرافیای جمعیت را در چهارچوب جغرافیای اقتصادی مورد مطالعه قرار می دهند.
- ۷- به طور کلی خصوصیات انسانی در چند گروه طبقه بندی می شود؟
 (۱) ۲ گروه، تعداد مطلق جمعیت، پویایی
 (۲) ۳ گروه، تعداد مطلق جمعیت، مشخصات جمعیت، پویایی
 (۳) ۲ گروه، مشخصات جمعیت پویایی
 (۴) ۳ گروه، تعداد جمعیت، پویایی جمعیت، محیط جغرافیایی و طبیعی
- ۸- مشخصات فیزیکی جمعیت همان :
 (۱) سن و جنس است.
 (۲) سن و جنس و نژاد
 (۳) شعور و شرایط جسمانی است.
 (۴) همه موارد
- ۹- کدام عامل نقش مؤثرتری در مطالعات جغرافیای دارد؟
 (۱) نژاد جمعیت (۲) تعداد جمعیت
 (۳) تعداد مطلق جمعیت (۴) آداب و رسوم جمعیتی
- ۱۰- یکی از عناصر اساسی در مطالعات جغرافیایی ناحیه‌ای بشمار می‌رود.
 (۱) تجزیه و تحلیل نژادی جمعیت
 (۲) تجزیه و تحلیل آماری جمعیت
 (۳) تجزیه و تحلیل مرگ و میر جمعیت
 (۴) زاد و ولد

پاسفنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول

- ۱- گزینه ۱
- ۲- گزینه ۳
- ۳- گزینه ۴
- ۴- گزینه ۲
- ۵- گزینه ۳
- ۶- گزینه ۴
- ۷- گزینه ۲
- ۸- گزینه ۴
- ۹- گزینه ۳
- ۱۰- گزینه ۲

فصل دوم

انواع اطلاعات آماری و مسائل مربوط به آن

عناوین اصلی

❖ روش ایستا

❖ روش پویا

فصل دوم

انواع اطلاعات آماری و مسائل مربوط به آن

یکی از مشکلات اساسی جغرافیدانان جمعیت این است که اطلاعات جمعیتی از نظر خصوصیت و کیفیت در زمان و مکان تفاوت دارند. مناطق و کشورهای پیشرفته تر نسبت به مناطق و کشورهای عقب مانده دارای آمارهای جمعیتی بیشتر و دقیقتری می‌باشند. اطلاعات بین المللی جمعیت با عدم دقت و ناهماهنگی بسیاری همراه است.

سرشماری ۱۹۷۹ افغانستان زیر نظر مشاوران سازمان ملل متحد انجام شده، هنوز در برخی از کشورها هیچ گونه آمارگیری سرتاسری به عمل نیامده است. پژوهشگران مسائل جمعیتی به دو جنبه عمده توجه دارند:

- ۱- خصوصیت جمعیت در زمانهای معین، پراکندگی جغرافیایی و ساختمان یا ترکیب آن
- ۲- حرکت یا پویایی جمعیت در زمان و مکان (افزایش و کاهش جمعیت برحسب باروری، مرگ و میر و مهاجرت)

روشهای گردآوری اطلاعات به دو گروه مشخص تقسیم می‌شوند:

- ۱- روش ایستا
- ۲- روش پویا

در روش ایستا تعیین پراکندگی جمعیت و ساختمان آن انجام می‌شود. در روش پویا حرکت جمعیت و تغییرات ساختمان جمعیت اندازه گیری می‌شود.

روشهای ایستا را می‌توان با گرفتن یک عکس مقایسه نمود یعنی ثبت آنی و فوری. روشهای پویا را می‌توان به تهیه فیلمی تشبیه نمود که وقایع را به طور مداوم و پیاپی ثبت می‌نماید. شمارش جمعیت در زمانهای کهن در ممالکی نظیر چین وجود داشته است. نخستین سرشماری به صورت مدرن در طول قرن ۱۸ در کشورهای اسکانداویژی، برخی ایالات ایتالیا و آلمان انجام گرفته است. نخستین سرشماری کامل ایالات متحده در سال ۱۷۹۰ صورت گرفت. در سال ۱۸۰۱ بریتانیا و فرانسه اولین سرشماری خود را انجام دادند. در طول قرن ۱۹ همه ممالک اروپایی شمارش دوره ای جمعیت را آغاز کردند. ایران در نوامبر (۱۹۵۶-۱۳۳۶) برای نخستین بار اقدام به یک سرشماری سرتاسری نمود. امروزه تنها عمان و کره شمالی جزء کشورهای هستند که اطلاعات آماری ندارند.

دوره ای بودن از خصوصیات مهم سرشماریهاست. در ایران و عراق و الجزایر هر ۱۰ سال یکبار سرشماری انجام می‌گیرد. در ژاپن، زلاندنو، امارات متحده و کویت هر ۵ سال یکبار سرشماری صورت می‌گیرد. در نواحی توریستی معمولاً "تنها سکنه بومی کشور مورد شمارش قرار می‌گیرند. مثل باهاما و برمودا سرشماری سیستم دفاکتو در بریتانیا رایج است. (defacto) در سیستم سرشماری دفاکتو خصوصیات هر فرد در مکانی که هنگام سرشماری یافت می‌شود ثبت می‌گردد. سیستم سرشماری دوژو (dejure) در ایالات متحده و ایران رایج است و مردم طبق این سرشماری براساس سکونتگاه دائمی خود ثبت می‌شوند. در کشور برزیل در سرشماریها هر دو طریق (dejure, defacto) مورد استفاده قرار می‌گیرد. تحرک جمعیت، داشتن سکونتگاههای متعدد، بی‌خانمان بودن، سیستم سرشماری دوژو را نسبت به روش defacto کم اهمیت تر کرده است. در مناطق توریستی سیستم سرشماری defacto آمار اغراق آمیزی به دست می‌دهد.

طبق قانون اساسی شوروی هرگز کسی حق ندارد از مردم در مورد نوع اعتقادشان پرسش نماید. در ایران برای حفظ وحدت ملی هرگز در سرشماریها سخنی از نژاد به میان نمی آید. اطلاعات حاصله از سرشماریها همیشه برای جغرافیدانان مفید نیست. عدم دقت بالاخص نارسایی و تاخیر در انتشار این اطلاعات با توجه به طبقه بندی نامناسب باعث شده اطلاعات حاصله از این سرشماریها اهمیت خودشان را از دست بدهند. نمونه گیری در جمع آوری اطلاعات جمعیتی خیلی اهمیت دارد.

با روش نمونه گیری می توان در جمع آوری اطلاعات در هزینه ها صرفه جویی کرد. نمونه گیری ممکن است در فاصله میان سرشماریها به منظور کسب اطلاعات مشروحتر به کار رود.

در ایالات متحده آمریکا یک روش نمونه گیری مداوم به کار می رود. در نمونه گیری ایالات متحده کشور به ۶۸ منطقه یکسان تقسیم می شود. در انگلستان ثبت مردگان و انتشار فهرست متوفیات در طول دوره های پیش از ملکه ویکتوریا امکان گردآوری اطلاعاتی در مورد رشد جمعیت را به دست می دهد.

هسته مرکزی ثبت احوال در مقیاس ملی تنها در سال ۱۸۳۶ تشکیل شد. در سال ۱۸۷۴ تلاشهای پیگیر دکتر ویلیام فار موجب اجباری شدن ثبت وقایع زندگی در کشور انگلستان گردید. دفاتر ثبت احوال در ممالک اسکانندیناوی سابقه بیشتری از بریتانیا دارد.

ارقام دقیق زایش و مرگ و میر $\frac{1}{3}$ جمعیت جهان تا به حال شناخته نشده است. آمار ازدواج و طلاق تنها برای کمتر از نیمی از

جمعیت انسانی در دسترس می باشد. اطلاعات مربوط به ثبت احوال به استثناء آمار مربوط به علل مرگ و میر و سن زنان، نسبت به اطلاعات حاصله از سرشماریها دارای دقت بیشتری است. کیفیت اطلاعات مربوط به مهاجرت معمولاً منسجم تر از اطلاعاتی است که در مورد ترکیب و رشد جمعیت به دست می آید. مهاجرت یا ارادی، یا اجباری و یا دولتی است. سرشماری مهاجرین نیز مشکل است. به خصوص در مناطقی که مهاجرین از مرزهای سیاسی عبور نمی کنند. در گذشته بیشتر اطلاعات مربوط به مهاجرتهای داخلی از طریق مقایسه سرشماریهای متوالی و محاسبه افزایش طبیعی جمعیت به دست می آمد.

اطلاع از تغییر سکونتگاه و محل تولد در امر سرشماری بررسی مهاجرت را آسان می کند. آمارهای مربوط به مهاجرتهای داخلی از جمله اطلاعات جمعیتی ای هستند که از دقت بسیار کمی برخوردارند. آمار مهاجرتهای بین المللی تنها در مورد تعداد محدودی از کشورها در دسترس است و تنها به گردآوری اطلاعات که مورد نیاز سازمانهای اداری هستند می پردازد.

مطالعه جغرافیای جمعیت بیشتر بر واحدهای ناحیه ای که در آنها سرشماری صورت پذیرفته باشد تاکید می نماید.

جغرافیای جمعیت بیشتر بر سه واحد ناحیه ای شامل واحدهای اداری، مجموعه ای از واحدهای اداری و واحدهای ویژه برای مقاصد آماری تقسیم می شود. نواحی ناهماهنگ بیشتر توسط اختلاف موجود مشخص می شوند.

قبل از هر چیز جغرافیدان باید واحدهای ناحیه ای را به عنوان نواحی جمعیتی مورد نظر قرار دهند. مراجعه به کوچکترین واحدهای ناحیه ای یعنی مناطق سرشماری یا نواحی آمارگیر غالباً تنها طریق کسب اطلاعات سودمند در برابر جغرافیدانان جمعیت است.

تجدید نظر و تغییر مداوم در مرز واحدهای آمارگیری از جمله موانعی هستند که جغرافیدانان جمعیت در تفسیر و تهیه و نقشه تغییرات بین دو سرشماری با آن روبرو است. در ایران تجدیدنظرهای مرزی بسیار رایج است. سیستم علامتگذاری زمینی یک ناحیه در آمارگیری سال ۱۹۷۱ در بریتانیا به کار گرفته شد و برای هر خانوار با وسعت زمینی ۱۰۰ مترمربع یک مرجع تعیین شد. اندازه و مساحت واحدهای محلی مورد نظر رابطه ای واقعی با حرکات جمعیتی، به ویژه نسبت مهاجرت و افزایش طبیعی دارد. مهاجرت در سطح بین المللی نقش مهمی در تغییر جمعیت ندارد و در سطح قاره ای نقش کمتر از افزایش طبیعی دارد و در سطح محلی اهمیت بسزا دارد. در کشورهای کوچک در سطح محلی، مهاجرت می تواند مهمترین عنصر تغییر جمعیت باشد.

در قطر رشد جمعیت به واسطه سیل مهاجرین خارجی از ۳/۰ به ۸/۰ افزایش می یابد. سالانه ۲۵ هزار مهاجر خارجی در کشور قطر سکنی می گزینند.

مساحت یک کشور می تواند شدیداً بر پویایی جمعیت اثر بگذارد. تهیه اطلاعات آماری جمعیت اساس مطالعات جغرافیای جمعیت می باشد. کشورهای اروپایی به خصوص اروپای شمالی مثل کشور اسکانندیناوی جزء اولین کشورهایی هستند که سرشماری نفوس و مسکن را انجام داده اند. سرشماری به طور کلی به روش دوزو، دفاکتو و نمونه گیری انجام می گیرد. یک روش کلی تعیین مشخصات جمعیت، ثبت وقایع چهارگانه حیاتی است.

سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوم

- ۱- اطلاعات بین المللی جمعیت با همراه می باشد.
 - (۱) دقت
 - (۲) هماهنگی
 - (۳) با عدم دقت و ناهماهنگی
 - (۴) مورد ۱ و ۲
- ۲- کدام یک جزو روشهای گردآوری اطلاعات می باشد؟
 - (۱) روش ایستا
 - (۲) روش پویا
 - (۳) روش دفاکتو
 - (۴) مورد ۱ و ۲
- ۳- ثبت مهاجرت از روشهای گردآوری اطلاعات از نوع می باشد.
 - (۱) دوزو
 - (۲) دفاکتو
 - (۳) روش ایستا
 - (۴) روش پویا
- ۴- آمارگیری از کدام روشهای گردآوری اطلاعات می باشد؟
 - (۱) روش پویا
 - (۲) روش ایستا
 - (۳) روش دفاکتو
 - (۴) هیچکدام
- ۵- نخستین سرشماری به صورت مدرن در طول قرن ۱۸ در کدام کشورها انجام پذیرفت؟
 - (۱) اسکاندیناوی، ایتالیا، آلمان
 - (۲) آلمان، فرانسه، انگلیس
 - (۳) روسیه، اسکاندیناوی، آلبانی
 - (۴) آمریکا، روسیه، فرانسه
- ۶- در همه ممالک اروپایی در طول این قرن شمارش دوره ای جمعیت را آغاز کردند.
 - (۱) قرن ۱۶
 - (۲) قرن ۱۸
 - (۳) قرن ۱۷
 - (۴) قرن ۱۹
- ۷- ایران در سال برای نخستین بار اقدام به یک سرشماری سرتاسری نمود.
 - (۱) ۱۹۳۰
 - (۲) ۱۹۵۶
 - (۳) ۱۹۴۶
 - (۴) ۱۹۶۶
- ۸- این کشورها جزء کشورهای عدم اطلاعات آماری هستند.
 - (۱) آلبانی و واتیکان
 - (۲) کره جنوبی و فیلیپین
 - (۳) عمان و کره شمالی
 - (۴) ویتنام و اندونزی
- ۹- در ایران هرچند سال یکبار سرشماری انجام می گیرد؟
 - (۱) ۵ سال یکبار
 - (۲) ۱۰ سال یکبار
 - (۳) ۱۵ سال یکبار
 - (۴) ۱۲ سال یکبار
- ۱۰- در نواحی توریستی معمولاً سکنه کشور مورد شمارش قرار می گیرند.
 - (۱) غیربومی
 - (۲) بومی
 - (۳) بومی و غیربومی
 - (۴) هیچکدام
- ۱۱- سرشماری سیستم دفاکتور در کدام کشور رایج است؟
 - (۱) فرانسه
 - (۲) آلمان
 - (۳) بریتانیا
 - (۴) آمریکا
- ۱۲- در ایران از این سیستم سرشماری استفاده می شود.
 - (۱) دوزو
 - (۲) دفاکتو
 - (۳) دوزو و دفاکتو
 - (۴) نمونه گیری
- ۱۳- طبق این سرشماری مردم براساس سکونتگاه دائمی خود ثبت می شوند.
 - (۱) دفاکتو
 - (۲) دوزو
 - (۳) نمونه گیری
 - (۴) مورد ۱ و ۲
- ۱۴- در کشور برزیل در سرشماری از کدام روش استفاده می شود؟
 - (۱) دوزو
 - (۲) دفاکتو
 - (۳) نمونه گیری
 - (۴) هر دو مورد ۱ و ۲
- ۱۵- در ایران برای حفظ وحدت ملی در سرشماریها سخنی از این مورد به میان نمی آید.
 - (۱) نژاد
 - (۲) مذهب
 - (۳) دین
 - (۴) آداب و رسوم

۱۶- کدام جمله نادرست است؟

- (۱) نمونه گیری در جمع آوری اطلاعات جمعیتی خیلی اهمیت دارد.
- (۲) هسته مرکزی ثبت احوال در مقیاس ملی تنها در سال ۱۸۳۶ تشکیل شد.
- (۳) سرشماریهای مهاجرین بسیار ساده است.
- (۴) قبل از هر چیز جغرافیدان باید واحدهای ناحیه ای را به عنوان نواحی جمعیتی مورد نظر قرار دهند.

۱۷- مهاجرت :

- (۱) ارادی است
- (۲) اجباری است
- (۳) دولتی است
- (۴) هر سه مورد

۱۸- از جمله موانعی هستند که جغرافیدانان در تفسیر و تهیه نقشه تغییرات بین دو سرشماری با آن روبرو است.

- (۱) کوتاهی ماموران سرشماری
- (۲) در اختیار گذاشتن اطلاعات ناصحیح از طرف مردم
- (۳) تجدید نظر و تغییر مداوم در مرز واحدهای آمارگیری
- (۴) مورد ۱ و ۲

۱۹- کدام جمله نادرست است؟

- (۱) مهاجرت در سطح قاره ای نقش کمتر از افزایش طبیعی دارد.
- (۲) مهاجرت در سطح بین المللی نقش مهمی در تغییر جمعیت دارد.
- (۳) مهاجرت در سطح محلی اهمیت بسزایی دارد.
- (۴) هر سه مورد

۲۰- در ایران کدام مورد از مشکلات رایج آمارگیری و سرشماری می باشد؟

- (۱) تغییرات جمعیتی
- (۲) جنگ
- (۳) تجدیدنظرهای مرزی
- (۴) عدم همکاری بومیان مناطق

پاسخنامه سؤالات چهارگزینه‌ای فصل دوم

- ۱- گزینه ۴
- ۲- گزینه ۳
- ۳- گزینه ۴
- ۴- گزینه ۲
- ۵- گزینه ۱
- ۶- گزینه ۴
- ۷- گزینه ۲
- ۸- گزینه ۳
- ۹- گزینه ۲
- ۱۰- گزینه ۲
- ۱۱- گزینه ۳
- ۱۲- گزینه ۱
- ۱۳- گزینه ۲
- ۱۴- گزینه ۳
- ۱۵- گزینه ۱
- ۱۶- گزینه ۳
- ۱۷- گزینه ۴
- ۱۸- گزینه ۳
- ۱۹- گزینه ۲
- ۲۰- گزینه ۳

پراکندگی جهانی جمعیت

عناوین اصلی

- ❖ پراکندگی جمعیت جهان
- ❖ شرایط حاد اقلیمی
- ❖ کمبود تغذیه
- ❖ آخرین آمار جمعیت جهان

فصل سوم

پراکندگی جهانی جمعیت

دنیای قدیم شامل آسیا، اروپا و آفریقا می باشد. دنیای جدید شامل آمریکا و اقیانوسیه است. دنیای قدیم بسیار پرجمعیت تر از دنیای جدید است. اروپا و آسیا، $\frac{73}{5}\%$ جمعیت دنیا را در بر می گیرند. آسیا به تنهایی $\frac{3}{5}$ سکنه جهان را در خود جای داده، آمریکای شمالی و آمریکای لاتین رویهمرفته $\frac{13}{6}\%$ کل جمعیت را شامل می شوند. کمتر از 10% جمعیت جهان در نیمکره جنوبی به سر می برند. بیش از 50% درصد جمعیت جهان بین مدار 20° و 40° درجه شمالی ساکنند. کمتر از نیم ($5/0$) درصد جمعیت جهان در بالای مدار 60° درجه شمالی زندگی می نمایند. $\frac{3}{5}$ خشکیهای زمین، تراکم سرانه ای کمتر از 5 نفر در km^2 دارد. $\frac{1}{3}$ کل مساحت جهان را می توان عملاً خالی از سکنه محسوب داشت. 6 کشور (چین، هند، ژاپن، اندونزی، بنگلادش و پاکستان) با بیش از 100 میلیون نفر، 47% جمعیت جهان را در بر می گیرند. کوچکترین کشور جهان واتیکان تنها 750 نفر سکنه دارد. پراکندگی جمعیت مبین نوسان عظیمی از تغییرات محیطی و تاثیرات انسانی می باشد. در مطالعه پراکندگی جمعیت، عوامل بسیاری همچون مسائل اجتماعی، طبیعی، اقتصادی، سیاسی و تاریخی باید کاملاً مورد توجه قرار گیرند. حواشی قاره ها به طور کلی مراکز اصلی تراکم جمعیت را در بر گرفته اند. مناطق ساحلی انسان ها را به طرف خود جذب کرده اند. نواحی قاره ای عاملی برای تفرق جمعیت بوده اند. موقعیت جغرافیایی، شکل و اندازه قاره ها به خصوص در عرضهای جغرافیایی بالا نقش حساسی در پراکندگی جمعیت ایفا می نمایند. در عرضهای بالا نیمکره شمالی گستردگی عظیم خشکیها و محدودیت تاثیر اقلیم دریایی عواملی مؤثر در پراکندگی جمعیت داشته است. گسترش قاره ای در منطقه استوایی در آمریکای جنوبی، آفریقا از دلایل اصلی تفرق جمعیت به شمار می رود. محدودیت جغرافیایی عاملی در جهت تمرکز جمعیت به شمار می آید. سواحل دریاها دارای گوناگونیهای فراوان و قدرت جذب متفاوتی از انسانها می باشند. این مناطق ساحلی به طور روزافزونی جماعات انسانی را به طرف خود جذب می کنند. در یک بررسی جهانی از پراکندگی عمودی جمعیت استاتوسوسکی نشان داده است که تعداد و تراکم جمعیت با بالا رفتن ارتفاع کاهش می یابد. کاهش جمعیتی که به همراه افزایش ارتفاع صورت می گیرد یک مشکل اساسی در بهره برداری مناطق مرتفع جغرافیایی می باشد. $\frac{56}{2}\%$ جمعیت جهان در ارتفاعی بین صفر تا 200 متر زندگی می کنند. استاتوسوسکی با ترسیم منحنیهای ارتفاعی جمعیت قادر به محاسبه سطوح اصلی توزیع عمودی جمعیت در قاره های گوناگون گردید. در بررسی عوامل مؤثر در پراکندگی جمعیت ارتفاع نمی تواند از عرض جغرافیایی جدا باشد. در عرضهای پایین، ارتفاع در تعدیل آب و هوا بسیار مؤثر است.

جمعیت ساکن در کوههای بختیاری در ایران از جلگه به کوهستان ها پناهنده شده اند. تراکم جمعیتی در کوهستانها به خصوص در عرضهای متوسط، بالا و قابل توجه می باشند. کیفیت شدید انتقالی میان کوهستان و جلگه به معنی تغییرات ناگهانی در تراکم جمعیتی به حساب می آید. شیب و جهت کوهها نیز تاثیر زیادی بر موقعیت اجتماعات انسانی در طول دره ها دارند. کاهش تدریجی جمعیت در کوهستانهای ممالک پیشرفته یا در حال توسعه به دلیل تغییرات عظیم در ساختمان اقتصادی، امنیت یا رشد جمعیتی می باشد. در مناطق معتدله، کوهستانها از نظر کشاورزی اهمیتی حاشیه ای دارند و ارزش تجارتي کمتری نسبت به زمینهای جلگه ای دارند. این امر عامل مهمی در مساله کاهش جمعیت در کوهستانها محسوب می شود. نواحی پایکوهی یا (piedmont) یعنی مناطق حدفاصل اغلب از مراکز تراکم جمعیت به حساب می آیند. دشت ها و جلگه ها نسبت به کوهها امتیازات بیشتری جهت سکونت انسانها ارائه می دهند.

بررسی سریع از یک نقشه ناهمواری نمایانگر آن است که شکل زمین به طور کلی تاثیر عمیقی بر توزیع جمعیت می گذارد. تاثیر اقلیم بر توزیع جمعیت مستقیماً بر ارگانیزم انسان اثر می گذارد و غیرمستقیم از طریق نفوذپذیری خاک، نباتات و کشاورزی در پراکندگی جماعات بشری نیز مؤثر می افتد.

محدودیتهای ناشی از اقلیم در مناطق نامسکون یا با جمعیت متفرق در سطح زمین بیش از نواحی پرجمعیت به چشم می خورد. هانتیگتن اقلیم را به عنوان عامل اصلی پیدایش تمدن می داند. وی اقلیم را عامل اصلی مهاجرتها و تعیین کننده میزان انرژی و شخصیت هر ملت می داند.

شرایط حاد اقلیمی عامل تفرق جمعیت به شمار می آید. اقلیمهای سرد برای سکونت انسانها بسیار نامناسب می باشد. عوامل دفع کننده جمعیتی نیز در مناطق شمالی عبارتند از شبهای طولانی قطبی و کمی دریافت نور و انرژی خورشید در تابستان. حرارت زیاد در ترکیب با بارندگی کم و نامنظم موجب زایل گشتن شرایط سکونتی می گردد. زندگی در صحاری متکی به آب است. هانتیگتن نوسانات اقلیمی را که محرک مهاجرت از منطقه خشکی قبلی به نواحی پیرامون آن می گردند نبض قاره آسیا خوانده است. در طول حواشی صحرا، سالیان متمادی خشکسالی موجب کاهش جمعیت شده، نقش انواع خاکها بر پراکندگی انسانها به تنهایی قابل تردید است. علفزارهای چرنوزیوم نواحی استپی خاکهای ثروتمند آتشفشانی، خاکهای جنگلی قهوه ای رنگ استعداد فراوان جذب جمعیت را نشان می دهد. خاکهای فرسوده شده مناطق گرمسیری می توانند کشاورزی فشرده ای را تنها پس از انجام فعالیتهای مخصوصی در خود جای دهند. شرایط خاک به عنوان عامل مؤثر در پراکندگی انواع محصولات کشاورزی شناخته شده است. قدرت جذب خاک بستگی به سرشت کشاورزی بشر و تکنیکهای وی دارد.

فرسایش خاک نیز مثل حاصلخیزی آن در پراکندگی انسانها اثر دارد. جکس و وایت تاکید دارند که فرسایش خاک ممکن است ناشی از تفرق جمعیت باشد. جکس و وایت عقیده دارند بهترین راه جلوگیری از فرسایش خاک عبارتند از امکان حداکثر جمعیتی که خاک می تواند در یک منطقه تغذیه نماید.

کمبود تغذیه نتیجه ترکیبی از شرایط جغرافیایی و انسانی می باشد. $\frac{2}{3}$ انسانها در جهان از گرسنگی مطلق یا نسبی رنج می برند. در میان منابع انرژی ذغال سنگ بیشتر از نفت و گاز طبیعی، نیروی برق آبی یا نیروی اتمی موجب جذب صنایع در اطراف مراکز استخراج شده است. در اروپای غربی بیشتر از همه جا ذغال سنگ بر نحوه توزیع جمعیت اثر گذاشته است. فعالیتهای اقتصادی انواع و مقیاس آنها، اثرات مهمی بر توزیع جمعیت دارند. در جوامع کشاورزی پراکندگی مردم اصولاً در رابطه با منابع پایدار غذایی و ارتباط این تولید با شرایط جغرافیایی طبیعی می باشد. کشت های معیشتی وابستگی نزدیکتری با کیفیت زمین نشان می دهد تا کشاورزی تجارتي.

یکی از عوامل مؤثر در تغییراتی که در توزیع جماعات انسانی پدید می آید، پیشرفتهای فنی می باشد. منابع اضافی نیروی کار و مواد غذایی دو عامل اصلی در گرایش به سوی صنعتی شدن می شوند.